

IN MEMORIAM

Vargyas Lajos 1914–2007

A magyar (zenci) folklorzisztika élő klasszikusa költözött el közülünk. Az a Vargyas Lajos, aki kutatói pályáját voltaképpen tájainkon, a Kassához közeli Ájban kezdte. Ezzel a munkájával kétségtelenül úttörő vállalkozásba kezdett, hiszen egy adott faluközösség teljes zenei anyagát tárta fel, mégpedig a manapság oly gyakran hangoztatott, „antropológiai módszerrel”, a résztvevő megfigyeléssel. 1941-et írtunk akkor, a kulturális antropológia még nem volt divatszó, Vargyas Lajos mégis fogta magát (Kodály tanácsára), s hónapokra elvonult a hóval fedett, „világvégi” Ájba, hogy ott megénekeltesen öreget, fiatalot, s létrehozza azt az egyedülálló zenei monográfiát, ami először több részletben, majd 2000-ben, egy vaskos kötetben (*Egy felvidéki falu zenei világa – Áj, 1941*) látott napvilágot. A kötet budapesti bemutatóján, hatvan (!) évvel a gyűjtés után ott voltak az ájiai is: Vargyas egykori, akkor nyilván fiatal énekesei, azok leszármazottai. Vargyas Lajost, aki az 1941-es terepkutatását követően is gyakori vendég volt a faluban, 2006-ban Áj első díszpolgárává is választották. A Csehszlovákiai Magyar Néprajzi Társaság tiszteletbeli tagja (1994).

Ág Tibor gratulál a Csehszlovákiai Magyar Néprajzi Társaság tiszteletbeli tagjává választott Vargyas Lajosnak Komáromban (Hála József felv. 1994)

Egy szolid kutatói életműhöz szinte ennyi is elég lenne, ám amit Vargyas tett le a tudomány asztalára, az ennél jóval több! A különféle szaklapokban megjelent magyar és idegennyelvű publikációit nem számítva (amelyek egy része két gyűjteményes kötetben jelentek meg *Keleti hagyomány – nyugati kultúra* címen 1984-ben és 1999-ben), mindenképpen megemlítendő a magyar összehasonlító folklorisztika klasszikus remekének számító, s a balladakutatók számára megkerülhetetlen *A magyar népballada és Európa* című monográfiája (1976). Ugyancsak alapmű *A magyarság népzeneje* (1981) című munkája. Előbbiben Vargyas komparatistikai jártasságát, utóbbiban mérhetetlen anyagismeretét csodálhatjuk, akárhányszor fellapozzuk. Életművét egyebek közt Széchenyi-, Erkel-, Magyar Örökség és Prima Primissima Díjjal ismerték el.

Liszka József

Hoffmann Tamás 1931–2007

Órai rém unalmasak: sokszor félé, hogy közben ő is elalszik, nemcsak a hallgatósága... Ilyen és hasonló véleménnyel voltunk diákkorunkban Hoffmann Tamásról, aki a budapesti Néprajzi Múzeum igazgatójaként az Eötvös Loránd Tudományegyetem Néprajzi Tanszékének is tanára volt. Évfolyamunknak a tárgyi néprajzot oktatta, múzeumbeli szobájában. Jöhetett volna ő is az egyetemre, de mi mentünk hozzá. Amiben volt némi romantika, megtévezve hideg téli napokon (az egyébként udvardi származású) titkárnöje által főzött teával. Visszagondolva: nagy ívű előadásokat tartott, *ójrópai* távlatokban gondolkodott, s ebben a mély és szerteágazó alapismereteket kívánó kalandozásban bizony csak nagyon kevesen tudták követni hallgatói közül.

Akkoriban még nem volt sokkönyves szerző. Tudomásom szerint kandidátusi értekezése és egy történeti-néprajzi tanulmánykötete volt abban az időben (az 1970-es évek második felében járunk) hozzáférhető¹. Nyugalomba vonulása után lett igazán termékeny, akkoriban jelentek meg sorra tanulmánykötetei², illetve az Európai parasztlak hatalmas anyagismeretre, crudícióra valló, ám a mai napig befejezetlen (s vélhetően ez már így is marad) vállalkozása³. Ezeket olvasva látom ám igazán, hogy mi lehetett az, amit annak idején nem értettem, amin annak idején el-elbóbiskoltam (s nemesak én!).

Most lenne jó ismét meghallgatni európai távlatokat nyitó előadásait, de már késő. Könyvei, hál' Istennek megmaradtak, azok segédelmével oktatja továbbra is azt, aki igényli...

Isten nyugosztalja Tanár Úr!

Liszka József

-
- 1 Hoffmann Tamás: *A gabonaneműek nyomtatása a magyar parasztlak gazdálkodásában*. Budapest: Akadémiai Kiadó 1963; uő.: *Néprajz és feudalizmus. Tanulmányok*. Budapest: Gondolat 1975.
  - 2 Hoffmann Tamás: *Mindennapi történelem az ütközőzónában. Vázlat a parasztlak, a kereskedők és az iparosok életmódjáról a 6–18. századi Keletközép-Európában*. Miskolc: Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumok Igazgatósága 2004; uő.: *Bábel tornya. A néprajztudomány székháza*. Budapest: Gondolat – Osiris 2004.
  - 3 Hoffmann Tamás: *Európai parasztlak. Életmódjuk története I. A munka*. Budapest: Osiris Kiadó 1998; uő.: *Európai parasztlak. Életmódjuk története II. Az étel és az ital*. Budapest: Osiris Kiadó 2001 [a két kötetről lásd recenziómat: *Acta Ethnologica Danubiana* 4, 131–133. p.]

Géczi Lajos 1926–2008

Megdöbbenéssel értesültünk a szomorú hírről, hogy a szlovákiai magyar amatőr néprajzkutatás nagy öregje, az Ung-vidék szerelmese és fáradhatatlan kutatója, a 82 éves Géczi tanár úr 2008. augusztus 15-én a debreceni kórházban elhunyt. Magyarországi üdülésén került kórházba agyvérzéssel, ahol már sajnos nem tudtak segíteni rajta.

Géczi Lajos 1926-ban született az Ung-vidéki Moksakerészen. A második világháború befejezése után fiatalon, 18 éves korában került az ún. „málenkij robotra”, a szovjetunióbeli kényszermunkatábor poklába. Majdnem öt évig volt részese a sok ezer más sorsátársát is érintő emberyomorító szenvedésnek, a fogságból csupán 1949-ben szabadult. Ezt az 1989-ig tabu-témaként kezelt eseményt dolgozta fel saját sorsán keresztül az 1992-ben, a Madách Kiadó gondozásában megjelent *Civilek hadifogságban* című megrendítő munkájában.

Középiskolába eredetileg Ungvárott járt, de végül az eperjesi közgazdasági szakközépiskolában érettségizett 1952-ben. Közben levelező tagozaton 1956-ban magyar-országi szakos tanítói képesítést szerzett. Középiskolai tanári oklevelét 1959-ben kapta meg. Nyugdíjba vonulásáig, 1987-ig Nagykaposon tanított.

Géczi Lajos egyik leghűségesebb ápolója és népszerűsítője volt az 1814-ben Kiskaposon (ma Nagykapos része) született Erdélyi János szellemi hagyatékának, s nagy része volt abban, hogy a magyar folklórkutatás egyik elindítójának a helyi lokálpatrióták 1968-ban szobrot állítottak. Ebben az évben jelent meg Erdélyi Jánosról írott kis kötete is. Többmagával Nagykaposon Erdélyi János-emlékszobát is létrehozott. Szellemi atyja és aktív szervezője volt az 1989-ben – Erdélyi születésének 175. évfordulóján – megrendezett országos Erdélyi János Irodalmi és Kulturális Napoknak. E nagyszabású rendezvényen részt vettek az unokák – Erdélyi Zsuzsanna és Ilona is. Az ebből az alkalomból megjelent *Erdélyi János emlékezete* című kötetet Géczi Lajos szerkesztette, amely a Csemadok (Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kulturális Szövetsége) Központi Bizottsága által elindított Közművelődési Kiskönyvtár sorozat 2. kötete volt.

Intenzívebben nyugdíjba vonulása óta 1987-től foglalkozott néprajzi gyűjtéssel. Elsősorban a szöveges folklór, ezen belül is népmese, -monda és -költészet kutatásában jeleskedett. Néprajzi gyűjtésének első eredménye az 1989-ben *Ung-vidéki népmesék és mondák* c. kötet lett, amely az Akadémiai Kiadó és a pozsonyi Madách Könyvkiadó gondozásában jelent meg az Új Magyar Népköltési Gyűjtemény XXIII. köteteként. Ezt 1994-ben egy újabb követte, amelyet Ondava menti népmesék és mondák címmel szintén a pozsonyi Madách-Posonium Kiadónál jelent meg. Az Ondava-mentén végzett kutatások további eredményeként négy év múlva látott napvilágot, az *Ondava menti népköltészet* (Pozsony: Madách-Posonium 1998). *Ungi népmesék* címmel gyűjtéséből a már említett pozsonyi kiadó egy válogatást is megjelentett gyerekek részére 2001-ben.

A folklóralkotások gyűjtése közben – különösen az Ondava menti falvakban – felfigyelt az anyanyelv nagyfokú romlására. Az anyanyelvért és annak sorsáért aggódó Géczi Lajos ezeket a tapasztalatokat, a gyűjtés során készült beszélgetéseket adta közre *Az otthonokba szorult anyanyelv nyomában. Ondava menti tünődések és beszélgetések* címmel a Püski Kiadó gondozásában 1996-ban megjelent kötetében.

Géczi Lajost mindig foglalkoztatta pedagógiai pályafutása színhelye, az Ung-vidék 10 ezer lakosú szellemi központjának története is. Helytörténeti munkásságának összegzése *Nagykapos a 2. évezred alkonyán* címmel jelent meg 2006-ban. Ebben a legutolsó köte-

tében Nagykapos egy évszázadnyi történetét mutatta be, elsősorban a nemzetiségi és társadalmi változásokra helyezve a hangsúlyt. Az Ung-vidéki nemes családkról tervezett munkája sajnos halála miatt torzóban maradt.

Géczi Lajos, a tanár igazi lámpás volt, pedagógiai pályafutása, néprajzi, honismereti tevékenysége és nem utolsó sorban közéleti aktivitása példamutató szlovákiai magyar pedagógusok számára. Érdemei elismerésül 2002-ben a dunaszerdahelyi Katedra Alapítványtól Szlovákiai Magyar Iskolákért emlékérmét kapott. A Magyar Néprajzi Társaság a legeredményesebb társadalmi gyűjtőinek járó Sebestyén Gyula-emlékéremmel tüntette ki 1989-ben. A (Cseh)szlovákiai Magyar Néprajzi Társaság tagjaként szorgalmazta egy néprajzi továbbképző tanfolyam és nyári kutatótábor megszervezését az Ung-vidéken, elsősorban diákok részére. Az egyhetes rendezvényen több szlovákiai magyar néprajzkutató is részt vett. Arról, hogy a régióból sajnos csupán 3 érdeklődő vett részt, nem Géczi tanár úr tehetett, s nagyon elszomorította a diákok érdektelensége. Mindig fájlalta, hogy nem talált követőre, aki folytatta volna azt a néprajzi gyűjtőmunkát, amit ő olyan nagy szorgalommal és szeretettel végzett. Géczi Lajos nagy űrt hagyott maga után. Egy értékes és szorgalmas embert veszített a szlovákiai magyar néprajzkutatás, de minden bizonnyal a legtöbbet az általa annyira szeretett s némi iróniával *Távol-Keletnek* nevezett magyarok lakta legkeletibb régió: az Ung-vidék és a Bodroghöz veszített halálával.

L. Juhász Ilona